

gyopárka

Az Erdélyi Gyopár gyermekmelléklete
www.erdelyigyopar.ro

2. 2018.

Szakál Réka, 8 éves, Kolozsvár

Mártinez-Bunda Jázmin, 10 éves, Nagybánya

Gyopárka

2018/1. (2.) szám

ISSN: 2559 – 625X

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyóirata,
az *Erdélyi Gyopár* gyermekmelléklete
Revista Societății Carpatine Ardelene
în limba maghiară, suplimentul
pentru copii al revistei *Erdélyi Gyopár*

Felelős szerkesztő: **Balázs Katalin**
(balazs.katalin@eke.ma)

Társszerkesztő: **Deák László**
(deak.laszlo@eke.ma)

Kiadvány-koordinátor: **Veres Ágnes**
(veres.agnes@eke.ma)

Tördelőszerkesztő, grafikatervező: **Várdai Éva**

Nyomdai előkészítés: **Váduva István**
Nyomda: **Mark House** – Gyergyószentmiklós

A fedőlapon, valamint a belső
oldalakon: **Kerekes Zsuzsa** rajzai

Fotók: **Balázs Katalin, Belfenyéri
Gábor, Deák László, Dénes Anna,
Gál László, Griga Krisztina,
Veres Ágnes, pixabay.com**

Kiadja az **Erdélyi Kárpát-Egyesület**,
partnerségben az **Erdélyi Gyopárral**
Felelős kiadó: **dr. Kovács Lehel
István**, az EKE országos elnöke
Postacím: S.C.A., O. P. 1, C. P. 41,
400750 Kolozsvár (Cluj), RO
e-mail: gyopar@eke.ma
honlap: www.erdelyigyopar.ro,
www.eke.ma

E kiadványt ingyenesen
terjeszti az EKE
Publicația se distribuie gratuit

Támogatók

127 esztendő az erdélyi turistaságért

PRIMĂRIA ȘI CONSILIUL LOCAL
CLUJ-NAPOCA

VISIT CLUJ
The Heart of Transylvania

CONSILIUL JUDEȚEAN
CLUJ
Kolozs Megye Tanácsa

E kiadvány megjelenését Kolozsvár
Polgármesteri Hivatala és
Helyi Tanácsa támogatta (2018)
Proiect realizat cu sprijinul Primăriei
și Consiliului Local Cluj-Napoca
(2018)

– Meddig bírja a tevé víz nélkül?
– Élete végéig.

– Mondd csak, te legény, született valami
nagy ember a falutokban?
– Bácsi kérem, eddig itt még csak csupa
kisgyerek született.

Tornaöltözőben:

– Nagyon kényelmes vagy, Pistike,
igyekezz már egy kicsit, vagy talán
én húzzam fel a cipődet?
– Hát, szerintem szorítani fogja
a tanárnő lábát.

– Te kergeted ezt a kutyát?
– Dehogyan tekergetem! Meg akarom fogni!

– Móricka, nyitva van a szád!
– Tudom, én hagytam nyitva.

– Hány órát alszol egy nap,
Móricka? – kérdezi az iskolaorvos.

– 2-3 órát.
– Jaj, dehát az nagyon kevés.
– Mind az 5 órán nem merek aludni.

– Mi van akkor, amikor a sünöknek nem
kell iskolába menni?
– Sünidő!

– Édesapám, főzni tanulunk az iskolában!
– És megehetitek, amit megfőztetek?
– Muszáj.

– Miért úszik a kacska a vizen?
– Mert járni ő sem tud rajta.

– Ne haragudjon, az állomást
keresem.
– Nem haragszom, keresse nyugodtan.

– Mi a páva?
– Egy tyúk, amely éppen virágzik.

– Melyik a legsavanyúbb madár?
– A citrom héja.

– Mikor peches a méh?
– Ha allergiás a virágporra.

Kedves vakációzó gyerekek!

Mint már bizonyára tudjátok vagy sejtitek, a tudás megszerzésének több módja is van. Most, a nagy vakációban mondhatjátok azt is, hogy ezek közül a legunalmasabb az iskolában való tanulás, de persze csak akkor, ha az órák nem színesek, érdekelkeltőek, szípkázóak. Az olvasás és kutatás is a tudás megszerzésének egy módja, ám sokan ezt is unalmasnak találják. Az internetezés, számítógépen, telefonon vagy táblagépen történő böngészés, oktató jellegű videók nézése már érdekesebbnek, modernebbnek tűnhet, de egyezzünk meg abban, hogy a tudás megszerzésének legjátékosabb, legérdekfeszítőbb módja a személyes tapasztalat, vagyis úgy tanulunk, hogy beleéljük magunkat a helyzetbe, részt veszünk a folyamatban, mondhatni a saját bőrünkön jövünk rá arra, hogy mi a jó és mi a rossz, mit hogyan kell csinálni.

A vakációban olyan ismereteket szerezhettünk meg, olyan dolgokat tanulhatunk meg, amelyekre iskolaidőben nem igazán van lehetőség. A nyár tikkasztó melegében táborozni, sátorozni mehetünk például egy hűvös erdőbe, naponta túrázhatunk, élvezhetjük a természet, a hegyek szépségét.

Ebben a *Gyopárkában* ezt teszik Szöszkéék is. Egy napsütötte délelőtt az iskola udvarán találkoznak, hogy Ági nénivel, a tornatanárnővel, valamint Zoli bácsival, a túravezetővel táborozni menjenek. Ebben a táborban sok mindent meg fognak tanulni, tapasztalni: a hátizsákba való csomagolást, a térképek olvasását, a tájékozódást, turistadalokat és játékokat, a sátorverést, a tűzgyújtást, az ételkészítést, a nappali és éjszakai túrázás szabályait, megismerkednek

a barlangok és a hegyi patakok világával, a növényekkel, a gombákkal és az állatokkal, a felhőkkel és az időjárással, az elsősegélynyújtással és még sok-sok érdekes dologgal, amellyel csak a természetben találkozhatunk, és amelyeket könnyedén, játékosan tanulhatunk meg a helyszínen, átélve a történeteket.

Itt van a nyár, itt van a vakáció, tartsál TE is Szöszkéékkel, menj el táborozni, kirándulni, túrázni, járd nyitott szemmel a természetet, és sokat fogsz tanulni, sok érdekességet fogsz megtapasztalni! Az Erdélyi Kárpát-Egyesület, a *Gyopárka* pedig segíteni fog neked ebben.

Dr. Kovács Lehel István
EKE-elnök

Mindennap tisztá vizünk

Víz megannyi formában, hópehelyként, jég-csapként, páráként, felhőben, gőzként vagy egyszerűen színtelenül, szagtalanul a pohárunkban. Természetes, hogy létezik, szomjunkt oltja, fogyaszthatjuk forrásból, erdőn a csorgónál, vagy egyszerűen a csapból előcsalogatva, csak akkor döbbenünk meg, ha kuruttyol a vízvezeték, ha elapad a kút vize vagy kiszárad a patak. Vannak viszont a világnak olyan részei, ahol az emberek legfőbb vágya, hogy egyszer majd naponta tiszta vízhez jussanak. Ezért szükséges, hogy értékeljük azt, amink van.

Március 22-én minden esztendőben megünnepeljük a víz világnapját. Jó tudni, hogy 1993-tól van ez így, a Rio de Janeiróban tartott nemzetközi Környezet és Fejlődés konferenciát követően, célja pedig, hogy felfigyeljünk a víz fontosságára, szerepére a mindennapjainkban és az édesvizeink veszélyeztetettségére.

Fura elem ez a víz, viselkedhet savként és bázisként is, geológiai értelemben ásvány is, kőzet is, se színe, se szaga, íze változó, hiszen a benne oldott anyagoktól függ, mégis létfeltétel. Az ember két-három napnál tovább

nem bírja víz nélkül, meghal. A föld felületének 71 százalékát víz borítja, van belőle édes is, sós is, felszíni és felszín alatti. Olyan vizeink is vannak, amelyek a vulkánok egykori létére és kitérésére emlékeztetnek, ezeket nevezzük ásvány- vagy borvizeknek.

A víz dacol a fizika törvényeivel, nem akkor forr és fagy, amikor az a periódusos rendszer szerint elvárható lenne. Ráadásul szembemegy a logikával, fagyáskor kitágul, és könnyebb lesz, ahelyett hogy összehúzódna és megnehezedne. Sőt, az is benne van a vízben, amit a kémiai anyagok elemzésekor sehogy sem tudnak kimutatni. Képes átvenni környezetéből információt, és azokat megnyilvánítani. Mintha minden vízcsepp más lenne, mint ahogy köztünk, emberek között sincs két egyforma. Nézz csak meg hópehelyeket nagyítóval! Elcsodálkozol, hogy mindegyik különbözik a másiktól. Ha kíváncsi vagy arra, hogyan hatnak a gondolatok, a zene vagy az ember érzelmi állapotai a vízre, nézz utána Masaru Emoto nevére és kutatásaira rákeresve!

Vizes Szólas- mondások

Feladat:

Járj utána, hogy melyik kijelentés mit jelent!

Él, mint hal a vízben.
Tiszta vizet önt a pohárba.
Lassú víz partot mos.
Aki fél a víztől, nem eszik halat.

Zavaros vízben halászik.
Nem sok vizet zavar.
Sok víz lefolyik addig a Dunán.
Szomjas ökörnek a zavaros víz is jó.

Tudod-e, hogy a gombák nem növények és nem állatok, hanem külön országot alkotnak az élővilágban? Ismerjük meg a hazánkban vadon élő gombákat!

A **császárgalóca** az egyik legfinomabb gombánk. Lemezei sárgák, gallérja sárga, bő fehér bocskora van.

A **gyilkos galóca** az egyik halálosan mérgező gombánk. Lemezei fehérek, gallérja fehér, bő fehér bocskora van.

Még nagyon sok érdekes, szép gombát találhatsz a kirándulások alkalmával. Tudnod kell, hogy ezek között sok a mérgező, de sok jó gomba is van. Hogy megkülönböztethesd ezeket egymástól, sokat kell tanulnod tapasztalt gombászoktól.

Gombássz velünk és olvasd az *Erdélyi Gyopár* gombászcikkeit!

Bélfenyéri Gábor

A gomba

A következő képeken a legérdekesebb gombáinkat láthatod. Megkeresheted ezeket a gombahatározókban, akár könyv, akár az internet segítségével. Írd a kép alá a nevüket, választva a megadott lehetőségek közül:

- tintahalgomba
- fátyolos szömörcsőg
- légyölő galóca
- tulipán-csészegomba
- ízletes vargánya
- róka gomba

Szöszke táborozni megy

Bár vakáció van, az iskola udvarán nagy a nyüzsgés-mozgás. Egy különleges nap van, amelyre mindenki már régóta készül. Többnapos kirándulásra mennek, táborozni, messze a poros, szennyezett város zajától, ki a természetbe, a magas hegyek, ormótlan sziklák, hűvös erdők birodalmába.

Dani, egy kis, szemüveges, szőke kisfiú a második osztályból ijedten bújik meg egy sarokban.

– Mi van veled, te kis szöszke? – szólítja meg barátságosan a hetedikes Karcsi. – Miért remegsz úgy, mint a nyárfalevél?

– Tudod, én még soha nem voltam kirándulni a hegyekben. Nagyon félek. Félek, ha lemaradok a csapattól, nem találom meg az utat, s eltévedek.

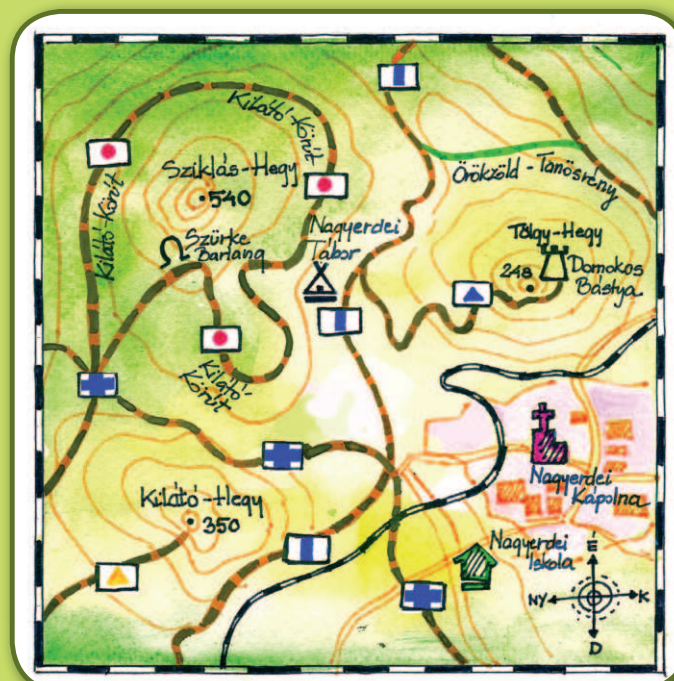
– Figyelj! Nem kell félned! Nézd, itt van a térképe ennek a hegynek. Gondolom, láttál már térképet. Lehet, nem ilyent, mert ez egy különlegesebb térkép, de valamilyen térképpel biztos találkozta már.

– Nekem van egy atlaszom – csillant fel a szeme Daninak, és már nem is volt annyira ijedt a tekintete. – Az atlaszomban földrajzi és politikai térképek vannak.

– Sajnos rajtunk most azok nem segítenek. Tudod, a földrajzi térképek általában egy nagyobb területről készülnek, országról, földrészről. Azokat tanulmányozva az adott terület domborzatáról, vízhálózatáról, az országok határaitól, városairól, a főbb utakról kapunk információkat. A politikai térképek is nagyobb területről készülnek. Azok elsősorban az adott terület – települések, megyék, régiók, országok – határait és ezek főbb városait, székhelyeit ábrázolják. Gondolom, szüleiddel utaztál már, s használtatok valamilyen térképet.

– Igen, igen. A Google térképet szoktuk.

– Látod, az egy autóstérkép. Lehet olyant kapni nyomtatott formában is. Azokon a térképeken az országok, városok úthálózatai vannak részletesen feltüntetve. Azok nagyon hasznosak, ha autóval vagy busszal utazunk valahova. De mi most gyalog fogunk menni, elég sokat, ezért nézzük csak meg ezt a turistatérképet.

– Látod, itt van ez a fehér-fekete sáv, és ez a két szám. Tudod, mit jelentenek ezek?

– Igen, a léptéket, minél nagyobb a kettőspont utáni szám, annál nagyobb terület van ábrázolva a térképen. A fekete-fehér vonalról pedig leolvashatjuk, hogy egy centiméter hány kilométernek felel meg a valóságban.

Lépték - Scara - Scale 1 : 45 000

– Okos gyerek vagy, te szösze! Gyere, számoljuk ki, a mi térképünkön hány kilométerre van tőlünk a táborhely.

– Látd, folytatta Karcsi, ennek a térképnek a léptéke 1:45 000. Ez egy közepes méretarányú térkép. A közepes méretarányú térképek léptéke 1:10 000–1:200 000 között van, ezek általában a megyei és turistatérképek. De vannak nagy méretarányú térképek is, azok léptéke 1:500–1:10 000 között van. Azok a térképek általában kisebb területekről készülnek, s ezeken nagyon részletesen vannak feltüntetve az adatok. És vannak kis méretarányú, vagy áttekintőtérképek, amelyek ország-kontinens vagy világtérképek, ezek 1:200 000 méretaránytól készülnek. Ilyenek lehetnek neked az atlaszokban.

– Hallod, Feri! – szólt Karcsi a közelükben ácsorgó fiúhoz. – Nincs nálad egy mérőszalag vagy egy vonalzó?

– Persze, hogy van. Nálam mindig van mérőszalag – mondta Feri, s már kotorta is elő hátizsákjából a mérőszalagot. Mit szeretnétek mérni? Segíthetek?

– Természetesen. Kell egy jó matekos most nekünk – mosolygott rá Karcsi.

– Lássuk csak... – és hirtelen előszedett az elsősegélyes dobozából egy cérnát. Letekert róla majdnem két arasznyit, s azt a térképen az iskola udvarát a táborhellyel összekötő útra szépen ráegyengette, rákanyarította. Mikor a cérnaút elért a táborhely pontjáig, Karcsi elszakította a szálát. Pont úgy tekergett a térképen a cérnaszál a táborhely felé, akár az út.

– Ugye egyetértetek velem, hogy pont olyan hosszú utat kell majd megtennünk, mint ennek a cérnának a hossza összeszorozva

a térképünk léptékével? – nézett kíváncsian Karcsi a fiúkra.

– Igen – helyeselte Feri. – Mérésem szerint 25 centiméteres a cérna, a térképünk léptéke 1:45 000, ez azt jelenti, hogy a táborhelyünk $25 \times 45\,000 = 1\,125\,000$ centiméterre van, ami 11 250 méter, azaz 11,25 km hosszú út áll előttünk.

A hátuk mögül füttyszó hallatszott. Ági néni, a tornatanárnő gyülekezőre hívta a gyerekeket. Zoli bácsi, a túravezető egy, a Karcsiéhoz hasonló térképet tartva a kezében magyarázni kezdett:

– Kedves gyerekek! Aki hozott magával, az vegye elő a térképet és az iránytűt, vagy a tájoló. Most röviden bemutatnám, hogyan kell ezeket az eszközöket használni. Akinek nem sikerült ezeket az eszközöket beszereznie, társuljon azokhoz, akiknél van ilyen.

Az iránytű, amint látjátok, egy kerek doboz, amelynek alaplajján a négy égtáj van feltüntetve. A dobozkában egy mágneses tű található, melynek általában egyik végét befestik, a tű eme vége szabadon mindig Észak (É vagy N) felé mutat.

A tájoló már egy bonyolultabb eszköz, ezen a mellékégtájak is megjelennek, és a hozzá tartozó kör 360 részre van beosztva, ezért szögmérésre is alkalmas. A tájoló segítségével pontosabban be tudjuk mérni az irányt, amerre menni akarunk.

Az iránytűt vagy a tájolót mindig vízszintes helyzetben kell használni. Helyezték a térképet vízszintes felületre, tegyék rá a térképre az iránytűt, s várják, míg a tű leáll mozgásából. Ha ez megtörtént, akkor a doboz mozgatható részét forgassátok úgy, hogy a mágneses tű befestett vége az É vagy N (North) betűre

mutasson. Így megtaláljátok, hogy jelenlegi helyzetetekhez viszonyítva merre van Észak. Most a térképet kell, hogy elforgassátok addig, amíg a térkép széle párhuzamos vonalba kerül a tű vonalával. Általában a térképeket úgy készítik, hogy felfelé van észak, jobb kéz felé esik kelet, balra nyugat, s lefelé van dél. Csúszassátok az iránytűt a térkép azon pontjára, ahol most vagyunk, azaz az iskolát jelölő pontra. Így pontosan meg tudjuk állapítani, hogy a táborhelyünk milyen irányban van hozzánk viszonyítva. Amint látjátok, északnyugat irányban fogunk haladni. Kis gyakorlásképp keressétek meg az otthonaitokat a térképeteken, s nézzétek meg, hogy az iskolába milyen irányból jöttetek.

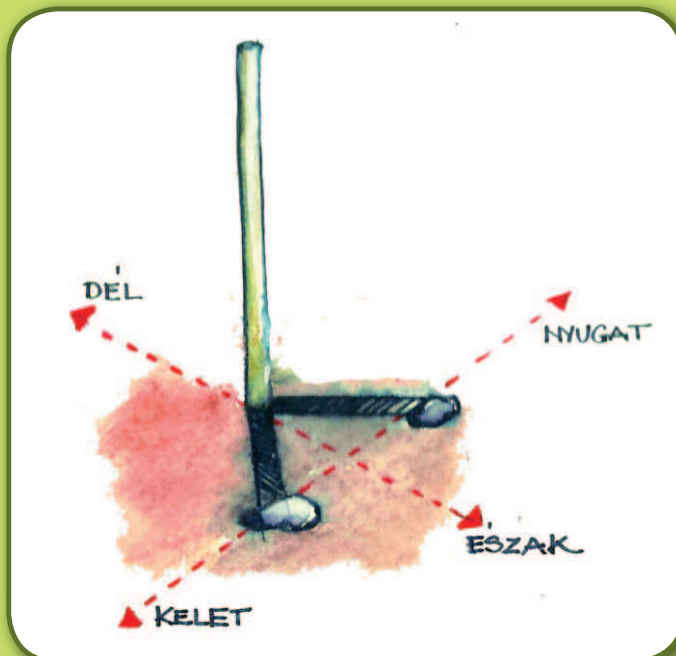
De elmondok néhány trükköt, hogy tudjátok megállapítani iránytű nélkül is, merre van észak.

Egy számlapos óra is helyettesítheti az iránytűt. Az órát tartsátok vízszintesen úgy, hogy a kismutató a Nap felé mutasson. Ezután meg kell feleznetek a kismutató és a 12-es szám közti szögtávolságot, így megkapjátok a déli irányt. Mivel most a nyári időszámítás szerint van beállítva az órák, hogy pontos legyen a meghatározás, órákat egy órával állítsátok vissza, s azután végezzétek el a bemérést.

A természet is segíthet nektek észak meghatározásában. Egyedül álló fának az észak felé néző oldala zöld, tömött mohával borított, míg a déli oldalán a moha sárgásabb, barnásabb színű.

Este a csillagok lehetnek segítségetekre. Természetesen csak felhőtlen égbolt esetén. Először meg kell keresnetek a Nagy Göncölt, utolsó két csillagát egy képzeletbeli vonallal össze kell kötnötök, majd a Kis Göncöl irányába ha ki-méritek ötször ezt a távolságot, a Kis Göncöl legfényesebb csillagához értek, ami nem más, mint a Sarkcsillag, amely majdnem pontosan az Északi-sark felett helyezkedik el.

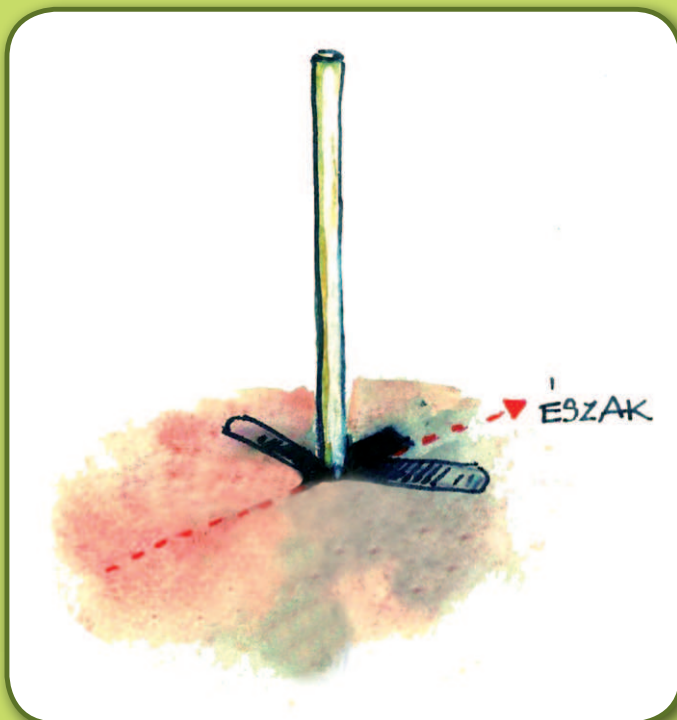
Vannak az úgynevezett botmódszerek is, amelyek segítségével elég pontosan be tudjuk tájolni északot, de sajnos azok időigényesebbek, és csak napos időben végezhetőek el.

Fél órával dél előtt szúrjátok egy kis botot vagy egyenes faágat a földbe, s jelöljétek be a földön a bot árnyékának a végét. Egy óra múlva ismét jelöljétek meg a bot árnyékának a végét. Az első és a második jelet összekötve megkapjuk a K–Ny irányt. E szakasz felezőpontját és a bot helyét összekötő egyenes mutatja az É–D irányt.

Egy másik botmódszer abban áll, hogy dél előtt beszúrjátok a botot a földbe, s több alkalommal megjelölve a földön az árnyék végét követitek a bot árnyékának változását. A megjelöléseket addig kell végezni, míg az árnyék ismét nőni kezd. Arra van Észak, amerre a legkisebb árnyék mutat.

– De majd a táborban készítünk magunk is iránytűt – vette át a szót Ági néni. – Ahhoz nem kell más, mint egy kisebb edény, víz, egy vékony fakéregdarab vagy parafa, vagy falevél, és egy fémből készült tű, hajtű vagy gémkapocs. Gémkapocs van bőven nálam, a többi kelléket ott a helyszínen fogjuk beszerezni. Az elkészítéséről röviden annyit, hogy a fakéreg lesz a tutaj, amelyet rá fogunk helyezni az edénykében levő vízre. A gémkapocs egyik végét fel kell töltenünk elektromossággal, ezért a hajunkhoz vagy műszálas ruhadarabhoz kell súrolnunk. A feltöltött gémkapocsot ráhelyezzük a tutajra, a tutaj a gémkapoccsal forogni fog, és észak–dél irányban fog leállni mozgásából.

– Amint látjátok – mutatott a kezében lévő térképre Karcsi bácsi –, sok ösvény, erdei út van ezen a környéken. Egyesek jelzett utak, de van, amelyik nem. A valóságban még vannak utak, ösvények, amelyeket nem tüntettek fel a térképeken. Ezért kell már most eldöntenünk, milyen utakon fogunk menni. A táborhelyünk a kék sávval jelzett út közelében található. A kék sávval jelzett útig a kék kereszttel jelzett úton fogunk menni, amelyikről át tudunk majd térni a kék sávra.

Itt nálunk, Erdélyben 3 színt használnak a jelzésekhez – kék, piros és sárga – és 4 formát. A sávval jelölt utak a gerincutak, a gyakran járt, főbb turistautak. Például a piros sávval a Kárpátok főgerincét jelölik. A keresztjelzéseket azoknál az utaknál használják, amelyek egy főutat kereszteznek, vagy egy főúthoz vezetnek. Háromszöggel a csúcsra vezető utat jelölik, de jelölhetnek mellékutat is. A ponttal jelzett út körtut jelent. Ha négyzet jelzéssel talákoztatok, akkor természetvédelmi területen jártok.

Egyes hegységekben a színek a hegyet alkotó kőzetekre – például a sárga az üledékesre, a piros a vulkanikusra – utalhatnak.

– Hamarosan indulunk. Ügyeljetek arra, hogy a csoporttól ne kószáljatok el, ne térjete le a kijelölt útról, keressétek és kövessétek a jelzéseket. Én leszek a túravezető, senki nem mehet előttem, Ági néni lesz a sereghajtó, ő fog vigyázni arra, hogy a nehezebben haladók se maradjanak le a csapattól. Menés közben ne egyetek, több helyen is meg fogunk állni pihenni, ahol bevárjuk majd a csapat lassúbb tagjait is, kicsit kifújjuk magunkat, s akkor elfogyaszthatunk egy gyümölcsöt, vagy valami édességet. Mindenkinek legyen keze ügyében a vizes palackja, lehetőleg megtöltve. Egyelőre ennyit szerettem volna elmondani. Irány északnyugat!

Dani megnyugodott arccal vette hátára a zsákját. Csillogó tekintettel állt be Karcsi és Feri elé a kirándulók sorába. Irány északnyugat! (Székely Gyöngyi)

Áfonya

Áfonya, kokojza, kokojsza vagy fásmeggy, mi is végül a neve? És az érés folytán láthatunk zöld, fehér, piros és fekete árnyalatokat? Jó lenne, ha ilyen egyszerűen mutatkozna meg embernek a természet, de ennél több titkot, és gyümölcseiben gyógyerőt rejt. A vörös vagy piros áfonya levele vérnyomásszabályozó, gyümölcse pedig a legjobb láz- és gyulladáscsökkentő. A fekete kokojza gyógyhatásai közül kiemelkedő a gyomornyugtató és fogó hatása. De nem csak a gyomrot, a nyelvet is megfogja a fekete kokojza lekvárja, amely nem hiányozhat az éléskamránk polcáról. Elárulok egy titkot: vannak olyan családok, ahol a kamrában van a patika, pirulák helyett pedig gyógynövényekből készült befőttek, szörpök és teafüvek sorakoznak.

A fenyvesek palotáját
Parányi örök vigyázzák
Áfonya az uzsonnájuk
Nem is találsz jobbat náluk.
Feketétől a látásuk
A vöröstől a hallásuk
Mindkettőtől bátorságuk
Örökös.
Augusztusban bogyót gyűjtnek
Szeptemberben lekvárt főznek
Egész télen eszegetik
S teáját ha szürcsölgetik
A lázmérőt nem ismerik.
A könyvekben áfonya
Székelyeknél kokojza
Vagy fásmeggy.

Tamás Gyopár

Feladat:

Az alábbi doboz a te éléskamrád, írd bele azokat a gyógynövény-készítményeket, melyek által patikává válik!

Csipkebogyó

Ha télen az erdőt-mezőt járod, nem kell attól tartanod, hogy betevő falat nélkül maradsz. A csipkebogyó az a vadontermő gyümölcs, amelynek a fagyok csak javára válnak. Kissé megpuhítják héját, hogy C-vitaminban gazdag húsát bármikor megkóstolhassa a hegyjáró. Ha viszont az egyén mohó, és egyben akarja bekebelezni a bogyót, közepében rendreutasító, szőrös magvakkal találkozik a nyelve, szájpadrólása. Érdekes tehát tisztelettel közeledni e gyógynövényhez, melynek teája is különleges módon készül: egy maréknyi szárított csipkebogyót, vagy télen az ágáról szedettet kell este beáztatni fél liter vízbe, reggel pedig meginni a levét. Így kerülhető el a meghűlés, gyógyítható a torokfájás, pótolható a télen előálló vitaminhiány. Nem csoda tehát, ha az emberek sok névvel illetve becéznek e növényt, nevezve csipkebogyónak, hecserlinek vagy hecsedlinek, heccsenpeccsnek, a szőröcskéik miatt pedig még seggvakarónak is.

Feladat:

A természetben járva keress egy csipkebogyóbokrot, és egyetlen bogyót leszakítva róla vágd azt hosszában félbe a bicskáddal. Nézd meg, majd rajzold le ide a látottakat!

Száz tüske, egy bogyó
Pirosan szurkáló
Útszéli botlasztó
Ruhákat szagató
Minden bogyó raktár
Héja vitamintár
Lebontva kabátja
Aprózva, szárítva,
Fiúknak, lányoknak
a C-vitaminja

Lekvárrá kifőzve,
írhat sz a kenyérre
hömpölyög ha sűrű,
s csorog ha híg leve
Megesik, hogy abroszt
Gyógyítasz vele.
De a bogyó bele
Sárga szőrrel tele.
Azt a szádba ne vedd!
Szélnek eresztethed.
Tamás Gyopár

Ezért Szeretjük az erdőt, ezért Szeretjük a fát

Az EKE-napi pályázat kiértékelője

I-IV. osztály, I. díj: II. B. osztály,
János Zsigmond Unitárius Kollégium, Kolozsvár

Csodás és ötletes erdők, patakok, madárfészkek, virágok, gombák, erdei állatok találkoztak egymással és megálmodóikkal az Erdélyi Kárpát-Egyesület és a kolozsvári *Az ezerarcú természet csodái* interaktív játszóház által meghirdetett pályázatban, melynek kiírása szerint a kisebbeknek egy mérsékelt égövi lombhullató erdő makettjét kellett elkészíteniük, a nagyobbaktól pedig egy kisfilmet vártunk arról, hogy mi a fa szerepe az ember és a természet közötti kapcsolatban.

A 170 diákot és 12 tanítót, tanárt megmozgató kezdeményezés elbírálása során örömmel

tapasztaltuk, hogy a diákok szeretnek kirándulni, nyitott szemmel járják a természetet, s az itt szerzett tapasztalatokat hasznosították a beküldött pályamunkákban. Köszönjük, gyerekek, hogy komolyan vették a feladatot és igyekeztek minél élethűbb maketteket és videókat készíteni. Az eredménytől függetlenül, ha élvezték a munkafolyamatot, akkor a célt már elértétek.

I-IV. osztály, II. díj: I. B. osztály,
Művészeti Líceum, Marosvásárhely

I–IV. osztály, III. díj: III. B. osztály, Várfalvi Iskola

Örömmel tapasztaltuk, hogy a beküldött munkák egytől egyig érdekesek és értékesek, emiatt nehéz volt dönteni, hisz minden erdőmakett, fotó, film ötletes, nagyszerű és egyedi. A fentiek figyelembevételével úgy határoztunk, minden pályázó osztály jutalomban részesül, a *Gyopárka* című folyóirat idei példányát minden diák kézhez fogja kapni, és a IV. díjas is részt vehet egy természetismereti foglalkozáson Kolozsváron. Gratulálunk a gyerekeknek, tanítóknak, tanároknak, osztályfőnököknek, köszönjük a makettek, filmek elkészítésébe befektetett időt és energiát.

Fontosnak tartottuk külön-külön is értékelni az elkészített munkákat.

I–IV. osztály

Köszönjük a kolozsvári János Zsigmond Unitárius Kollégium II. B. osztályának, hogy ti, gyerekek beszéltetek arról, amit gondoltok és nem egy betanult szöveget mondtatok el nekünk. Tetszett az is, hogy külön darabokból állítottátok össze a makettet. A marosvásárhelyi Művészeti Líceum I. B. osztályát azért illeti dicséret, mert a makett kivitelezése különösen szép volt, illetve értékeljük, hogy mindenki szerepel

a videóban, magát a munkafolyamatot szemléletesen ábrázoltátok. A várfalvi iskolásoknak külön köszönet jár azért, mert elhozták a makettet az EKE-Várba, a májusi EKE-napokra, hogy előben is megtekinthessük ezt.

V–VIII. osztály

A marosvásárhelyi George Coșbuc Általános Iskola V. C. osztályának köszönjük, hogy kiemelte a kirándulás fontosságát, nagyon jó a történetmesélés és az erdő kialakításának folyamata a videóban. Amellett, hogy megjelennek az évszakok közti különbségek, az erdőmakett megépülését is megtekinthetjük. Értékelendő, hogy a különbségeket nem egyszerű felsorolásba sűrítették bele. A szintén marosvásárhelyi Nicolae Bălcescu Általános Iskola V. C. osztályának makettjében nagyon tetszett, hogy méretarányosra készítették, erre fel is hívtátok a figyelmet. Az is jó pont volt, hogy a szintek és az erdő szerkezete is fontos, a természetes alapanyagok nálatok voltak a legtermészetesebbek. A baróti ZIKE (Zöld Ifjak Környezetvédő Egyesület) körnek a Gaál Mózes Gimnáziumból külön örülünk, és szurkolunk a további működésekhez, ügyesen odafigyeltetek az apró részletekre is (például a bagolyköpetre, tölgygubacsra). Értékelendő az is, hogy az embert (emberi jelenlétre utaló tényezőket: faházikó, hol szabad tüzet rakni) is „bevittétek”

V–VIII. osztály, I. díj: V. C. osztály, George Coșbuc Általános Iskola, Marosvásárhely

V–VIII. osztály, II. díj: VII. B. osztály,
Gaál Mózes Gimnázium, Barót (erdőmakett)

a természetbe. A mérai Tamás Gyula Általános Iskola VII. osztályának üzenjük, hogy tetszett az ügyesen és aprólékosan felépített munkájuk. Már a makett alapja nagyon természetesnek hat a kicsi kövekkel és a vízzel kialakítva, köszönjük, hogy odafigyeltetek a részletekre, például arra, hogy az őszi részen a sün az avarba legyen bújtatva. A négyfalusi George Moroianu Középiskola V. C. osztályának köszönjük a szép képeket, és hogy elmondtátok, miért hasznos az erdő. A gyógynövényeket is megemlégtettétek, emellett örülünk annak, hogy külön mutattátok be a gyepszínt és a cserjeszínt is. A koronkai Tholdalagi Mihály Általános Iskola VII–VIII. osztályát dicséret illeti a képek és a dal kompozíciójáért. Szépen elhatárolódik a makettben a két évszak és ezeknek elemei, ötletesen alakítottátok ki az erdőben az élőlényeket, a tavaszi fák lombját.

IX–XII. osztály

A négyfalusi Zajzoni Rab István Középiskola X. osztályának értékelendő a tettekeszsége, és az, hogy egy személyes történetet jelenítettetek meg egy már létező fával az iskolaudvarotokon, amelyről gondoskodtok. Jó a történet, örülünk, hogy több tudományterületet is bevontatok a fa meséjébe, mint például a mitológia, ökológia, gazdaság, művészet. A székelyudvarhelyi Bánya János Műszaki Szakiskola két diákjának, akik külön dolgoztak,

köszönjük, hogy belevágtatok, nemcsak a fába, hanem egy osztályközösségnek kiírt vetélkedőbe is. A videóban külön örömet jelentett számunkra, hogy minden hitelesen meg volt jelenítve, a fának az erdei életéről, gondolatairól is hallhattunk, de ugyanakkor azt is láttuk, ahogy zászlórúd lesz belőle.

Reméljük, élvezetes volt a feladat és kicsit csapattá is fejlődtek közben. További jó és tartalmas természetjárást kívánunk mindenkinek! Ha van javaslatotok a pályázattal kapcsolatosan, azt is várjuk, hátha be tudjuk építeni a további programjainkba.

Eredmények:

I–IV. osztály:

I. díj: II. B. osztály, János Zsigmond Unitárius Kollégium, Kolozsvár (29 diák, tanító: Bárdos Réka);

II. díj: I. B. osztály, Művészeti Líceum, Marosvásárhely (25 diák, tanító: Csizmadi Csilla);

III. díj: III. B. osztály, Várfalvi Iskola (16 diák, tanító: Dengyel Anikó Hajnalka).

V–VIII. osztály:

I. díj: V. C. osztály, George Coşbuc Általános Iskola, Marosvásárhely (17 diák, osztályfőnök: Hints Andrea földrajztanár);

II. díj: V. C. osztály, Nicolae Bălcescu Általános Iskola, Marosvásárhely (22 diák, osztályfőnök:

V–VIII. osztály, II. díj: V. C. osztály,
Nicolae Bălcescu Általános Iskola, Marosvásárhely

Kiss Tünde biológiatestár) és VII. B. osztály, Gaál Mózes Gimnázium, Barót, Kovászna megye (6 diák, csapatvezető: Gyimesi Madarász Aranka földrajztanárr);

III. díj: V. C. osztály, George Moroianu Középiskola, Négyfalu (14 diák, osztályfőnök: Fekete Magda, szaktanár: Regman Zsuzsanna) és VII. osztály, Tamás Gyula Általános Iskola, Méra, Kolozs megye (9 diák, osztályfőnök: Sebestyén Emese, szaktanár: Kocsis Andrea);

IV. díj: VII–VIII. osztály, Tholdalagi Mihály Általános Iskola, Koronka, Maros megye (14 diák, felkészítő tanár: Fehér Margit).

V–VIII. osztály, III. díj: V. C. osztály, George Moroianu Középiskola, Négyfalu

IX–XII. osztály:

I. díj: X. osztály, Zajzoni Rab István Középiskola, Négyfalu, Brassó megye (16 diák, szaktanár: Regman Zsuzsanna);

II. díj: Román Barna és Czintos Boglárka, Bányai János Műszaki Szakközépiskola, Székelyudvarhely.

Díjak:

I. díj: egy osztálykirándulás útiköltsége (1500 lej értékben), az egész osztály számára;

II. díj: belépő a Kolozsvár melletti Adrenalin parkba, az egész osztály számára;

III. és IV. díj: egy foglalkozás *Az ezerarcú természet csodái* interaktív játszóházban, az egész osztály számára.

V–VIII. osztály, III. díj: VII. osztály, Tamás Gyula Általános Iskola, Méra (erdőmakett)

Támogatók: Kolozsvár Polgármesteri Hivatala, Kolozs Megye Tanácsa, RMDSZ – Communitas Alapítvány, Adrenalin park (www.adrenalinpark.ro), *Az ezerarcú természet csodái* interaktív játszóház

További fotók a www.eke.ma honlapon és az EKE Facebook oldalán (EKE – Erdélyi Kárpát-Egyesület) láthatóak.

IX–XII. osztály, I. díj: X. osztály, Zajzoni Rab István Középiskola, Négyfalu

Megjegyzés: rossz postacímre való beküldés miatt a határidő után két hónappal kaptuk kézhez a kissolymosi (Hargita megye) Augusztinovics Pál Általános Iskola VI. osztályának pályázatát, a Szent Anna-tó melletti erdő makettjével. A gyerekek munkáját Gyopárka folyóirattal és oklevéllel díjazzuk (10 gyerek, osztályfőnök: Fazakas Attila).

Székfű, Kamilla

Feladat:

.....

Írj a dobozba olyan virágneveket, melyek női, illetve férfinévként jelen vannak a naptárban!

Kamilla kamillát pillant.
Szeme nem csal, de az orra?
Hol az illat? Tovaillant?
Pipitér ez, nem kamilla!

Ha illatos kis virága.
Babaápoló a kádba
Attól szelídül a nátha
Csökken a test forrósága
Enyhül a szem gyulladása.

Szántó mellől ne szedegesd!
Megmérgezte a sok permet.
Ha ilyenből főzöl teát
Előcsalja allergiád
Pirosra pingálja irhád.

Tamás Gyopár

Kicsiknek és nagyoknak egyaránt szolgálja egészségét a kamilla, mely szépséges kis virág, tán ezért lett belőle női név is. Azt mondhatjuk, tetőtől talpig alkalmazható inhalálásra, a szem gyulladásának csökkentésére, a gyomor fertőtlenítésére, görcsök oldására, az érzékeny bőr ápolására, allergia távol tartására. Amikor a Zengő ABC-ben azt szavaljuk, hogy patak partján pipitér, róka szava kicsit ér, akkor a kamillára gondolunk, de nevezik e növényt még anyafűnek, szűzekanyjának és orvosi székfűnek is. Érdeemes lenne kicsit elgondolkodnunk, miért ragadtak rá e jótékony hatású teremtményre, amely egyébként kertben is termeszthető ezek a különleges nevek. Vigyázz viszont, ha kamillát gyűjtenél, erre int a vers, és fontos azért is, mert könnyen összetéveszthető a kutyakaparral. Mindig érdemes szedés előtt megszagolni.

Közönséges Szurokfű

Lepd meg az ősöket egy csésze finom teával! Vagy anyát karácsonyra egy szép kis üveg fűszerrel! Mind-egy melyik ötletbe kapaszkodsz bele, erre is, arra is az oregánó az igazi. Legalábbis ezzel a névvel találkozol az üzletben vásárolt tasakon. Ne a polcról vedd le, az erdőszélről szedd le, és hasonlítsd össze, mennyivel finomabb és értékeesebb az, amit szeretettel szedtél, adtál. Ez a recept érvényes más aján-
dékokra is, ne feledd, hogy a legnagyobb érték az, amit pénzért ha akarnál sem tudnál megvásárolni. E lilás virágzatú gyógynövényt gyakran összekeve-
rik a vadcsomborral, azaz kakukkfűvel, amely szin-
tén a vadonban, Isten kertjében termesztett, fűszer
és gyógytea is lehet belőle. Érdekes vele is közeli
barátságot kötnöd.

Feladat:

Írj bele a dobozba
néhány különbö-
zőséget, amelyet
az oregánó és
a kakukkfű között
felfedeztél!

Sose jutott eszembe,
hogy a pizza fűszere,
azaz oregánó,
nem más, mint a szurokfű
az erdő aljáról.
Pedig valahányszor
illatát éreztem,
Pizzára éheztem.

Virágát szedd, a lilát
Csapjál egy nagy lakomát
Majd estefelé
készíts egy teát
Nyugtató és görcsoldó,
Torokfájásra is jó
Javító e fűszer.
Nem is drága műszer.

Tamás Gyopár

Légy te a Saját orvosod!

Tégy valami jót a testeddel, hogy a lelkednek kedve legyen lakni benne! – ez a gondolat egy olyan embertől származik, aki hitt abban, hogy a természetben és nem a patikában kell keresnünk a gyógyszereket bajainkra. Arról is meg volt győződve, hogy épek, erősek, egészségesek maradhatunk fíkarcsnyi odafigyeléssel, mindenkiből orvos válhat, saját magának a doktorbácsija, doktornénije.

Ez az ember Sebastian Kneipp, akinek már élet-története is megérdemelne több oldalt a Gyopárkából, hasznos tanmese lenne mindannyiunknak. Mégsem erről olvashattok az alábbiakban, hanem arról, hogy Kneipp bácsi mit ajánlott nektek, gyerekeknek, hogy egészségetek hosszú távon megőrizzék. Ez az okos ember összeállította az egészséges élet öt pillérét. Azt mondta, táplálkozni úgy érdemes, hogy akkor hagyjuk annyiba, amikor még férne étel a pocakba. A mozgást szabad ég alatt tartotta a leghatékonyabbnak, hiszen séta közben nap- és levegőfürdő vételére is lehetőség nyílik.

Van olyan étel, amely nem engedi a mértéket tartani

Egészséges élet, hogy ne mi, hanem a bacilusok álljanak fejre

Az életvitelre, ébrenlét és alvás arányára hívta fel a figyelmet, jelezve, a sötét nem arra való, hogy valamilyen eszközzel átvilágítsuk és átvirasszuk, hanem hogy átaludjuk. Aztán a gyógynövények helyes használatára irányította a figyelmet, hogy az ötödik pillérnek tekintett vizet felértékelje tán mindennél értékesebbként.

Hallod, anyu?
Kneipp bácsi szerint ajánlott aludni

Le a cipőkkel!

Tolsztoj, a világhírű orosz író a nap legnagyobb részét mezítláb töltötte. Nem csak a mezőn és a kertben, hanem dolgozószobájában is így járt-kelt, mit sem törődve az egyes arisztokraták gúnyolódásával. Vagy a pom-pakedvelő herceg, II. Katalin sokat emlegett kedvence, aki pedig magas orosz méltóságot töltött be annyira szeretett mezítláb járkálni, hogy a feljegyzések szerint reggelenként magas állású hivatalnokokat, sőt a külföldi követeket is így fogadta.

Szabaddá tenni a talpakat, mezítláb járni – az egyik legősibb gyógyszer ez

Kneipp bácsi azt mondta, az a gyermek, aki vasgyúró-felnőtt akar lenni, az a kislány, aki szép nővé kíván válni, fordítson nagy figyelmet a mezítlábas járásra. Naponta legalább egy órára rúgja le a lábbelijét, akár a lakásban is, de méginkább kint, a természetben. Sétáljon a fűben, földúton, de akár a tiszta pataokban is, a kavicsokon. A harmatos fűben járás is az immunrendszer edzője, ezt azonban csak három percig érdemes az első időszakban művelni, majd lassan-lassan növelni a sétálás idejét.

Mezítlábas járás

Képzeljétek csak, az őseimnek nem volt saruja, nem volt az ősnőnek körömcipője. A talp közvetlenül a talajjal érintkezett, és nem találunk arra való utalást, hogy gyakran megbetegedő, felfázó és allergiás tünetekkel küszködő lett volna Ádám és Éva. Az is lehet, hogy a vízhólyag fogalmát sem ismerték. Milyen érdekes, hogy amikor Kneipp azt mondta, érdemes visszatérni a mezítlábas járáshoz, sokan kigúnyolták. Mit gondoltok, miért?

A varázserő nem a víz mennyiségében rejlik, sőt! – mondja az orvos. Mindent módjával, ez az elve, szerinte semmit sem szabad eltúlozni, így fölösleges egyszerre egy liter vizet letölteni a torkunkon. Csak kortyolva, nem sietve, de rendszeresen érdemes vizet fogyasztani. A varázserő tehát a víz esetében annak hőmérsékletében rejlik. Érdemes hozzászokni a hideg vízhez. Ennek módja, hogy zuhanyzás végén hideg vízzel mossuk le a talpainkat, majd jöjjünk felfelé a lábszárakra, onnan a térdre, combokra. Addig, ameddig bírjuk, ne erőltessük, csak holnap is ugyanígy kell zuhanyozni, picit fennebb csalva a hideg vizet testünkön. Meglátjátok, olyan érzés lesz zuhanyzás után, mintha ezer hangya lepné el a lábaitokat, egyáltalán nem fogtok fájni és megfázni, megbetegedni is sokkal ritkábban, ha a hideg vízzel rendszeresen edzitek testeteket.

A víz varázssereje hőmérsékletében rejlik

Jó tipp a feleltetéshez

Ha dolgozatot kell írni vagy felelni kell az iskolában, érdemes az órára becsengetés előtt hideg karfürdőt venni. Ez megoldható a sulimosdójában is, eredménye pedig, hogy erősíti szellemi képességeidet, eszedbe juttatja a megtanultakat. Vigyázat, a karfürdő nem segít azon, aki nem tanulta meg a leckét!

Hideg karfürdő.
Élénkítő, de nem tudáspótló

Olvassátok el figyelmesen, hogy mire jó a Kneipp bácsi által ajánlott karfürdő, hogyan kell alkalmazni, és meséljete róla anyunak, apunak is... főleg ha nem akarnak játszani veletek, fejfájásra panaszkodnak. Mondjátok el, hogy ez a módszer a szívre és a szív izomrendszerére van nagyon jó hatással, élénkítő, testileg-lelkileg

A hideg-meleg váltott lábfürdő is
immunerősítő

felpezsdítő, fejfájást csillapító, jó hatással van a kimerültségre, a fáradtságra.

Végrehajtása hideg vízzel feltöltött mosdókagylóban, lavórban vagy kádban is alkalmazható. A lényeg, hogy mindkét karunknak könyökig elegendő helye legyen. Kilégzéskor egyszerre belehelyezzük mindkét kezünket a tálba, és lassan mozgatjuk karunkat a vízben. Ennek időtartama 30 másodperc. Minél hidegebb a víz, annál hatásosabb, de annál rövidebb ideig alkalmazzuk. A vizet a tenyerünkkel lehúzzuk a karunkról, nem töröljük meg, és utána aktívan mozgatjuk, újra felmelegítjük az izomzatot, miközben mi is felfrissülünk, és máris jobban érezzük magunkat, jobban teljesítünk.

Sebastian Kneipp

„A rendezett életmód elsősorban a testünkre, lelkünkre, embertársainkra, minden élőlényre, és végső soron az egész földre való odafigyelést jelenti.”

„Az embernek nemcsak könyörögnie kell a Teremtőjéhez egészségért és hosszú életért, hanem az elméjét/lelkét kell használnia arra, hogy oltalmat találjon, amit a jóságos Atya a természetbe fektetett be, mint gyógyírt az élet többszörös bajára.”

„Tégy valami jót a testeddel, hogy a lelkednek kedve legyen lakni benne!”

Feladatlap

VÍZIMADARAK nevét rejtettük el a fősorokban	1	Félfa!	Emberfej!	Magjából olajat készítenek	Szerte, széjjel	X, Y, ...	Amihez hasonló	Paci	Amely személy	2
Hétfő, rövidítve		Az emelet- re fut Kettőzve: madárfajta								
Távolra mutató szócska		Sporttrikó Mályvaféle növény				Vicc, tréfa Gyógy- növény				
Többes szám, rövidítve			Egy kevéske A nóta fele!				Az irka fele! Taszitó, csúsztató			
A tea ható- anyaga				Kövérkés 3				Utca, rövidítve Bátorkodik		
Ipszilon		Csüng, függ A Temes partjai!			Présel A rét határai!				Ezen a napon	
Utazási			Ész, gon- dolkodás Nyisd ki a szád!							
Iskolai ötven perc										

Miután megfejtetted
a keresztrejtvényt,
fess ki a rejtvényben
elrejtett vízimadarakat.

Szöszke csomagol

Szöszke táborozni készül.

Több napig távol lesz a várostól, az erdőben.
Mit vigyen magával? Mit tegyen a hátizsákba?
Színezd zöldre azokat a felhőket, amelyekben
egy kiránduláshoz szükséges tárgyakat találsz,
pirosra azokat, amelyek nem
a táborozáshoz illenek.

szappan és
sampon

törülközők

szandál és
túracicő

kalap

pingpong-
asztal

pizsama vagy
alvóruha

írószer és
notesz

pólók

kulacs és
csésze

pénz

hálózsák és
izolír

traktor-
gumi

eső-
köpeny

kullancs
és szúnyog
elleni
spray

polár vagy
vastag ruha

kabát és
széldzseki

szend-
vics

WC-papír
és papírzse-
kendő

tányér
és
csajka

fogkefe és
fogkrém

tű és
cérna

Te még mit
vinnél magaddal?

gereblye

túrabot

zokni

bicska és
evőeszközök

videó-
játék

elemlámpa
és elemek

öltöny

kenyér-
pirító

teaforraló

hosszú- és
rövidnadrág

körhinta

gyümölcs és
szőlőcukor

hosszabbító

fejlámpa

síp

gyufa,
tűz-
szerszám

laptop-
asztal

fagylalt

kötszer és
ragtapasz

varrógép

fehérmű

Régi csillagok

Őseink jól ismerték a csillagokat, csillagképeket. Akkor könnyű volt, mert az éjjeli világítás nem zavarta meg a sötét égboltot. A sok ipari létesítmény sem volt, ami füstjével, szennyező gázaival homályosította volna az égbolt látványát. Évezredekig jóformán csak fával fűtött mindenki, azt a füstöt pedig a szél hamar elvitte. Éjszakára így csak a sötét égbolt maradt mindenki fölött, és a rengeteg, gyönyörűen szípkázó csillag.

A változás 300 éve történt, amikor Angliában rájöttek arra, hogy kőszén is lehet használni a vas olvasztására. Ekkortól beszélhetünk légszennyezésről, de még sok év telt el, ameddig felfedezték a villamosságot és a közvilágítást. A világon valamivel több, mint 100 éve kezdték bevezetni nagyobb városokban az utcai világítást, ezzel kezdődött a fényszennyezés. Sajnos mostanára olyan mértékű lett ez a jelenség, hogy már az úrból is látni lehet a kivilágított városokat.

Szerencsére még elég sok természetbarát ember létezik, akik rövidebb vagy hosszabb időre lemondanak a túlvilágított városokról és sátoros kirándulásokon vagy táborok alkalmával újra átélnek azokat az élményeket, amelyekkel őseink együtt éltek.

Tulajdonképpen a régi időkben az esti (vagy éjjeli) csillagnézés nemcsak élmény volt, hanem gyakran szükséges volt a megélhetéshez. Az igaz, hogy falun a világítás jóval később jelent meg, így több ideig voltak az emberek kapcsolatban a csillagos éggel.

Még a világítás elterjedése előtt őseink más néven ismerték a csillagképeket vagy csillagokat. Több mint 150 éve Lugossy József nyelvész nagyon sok magyar csillagászati jellegű

elnevezést gyűjtött, amelyeknek csak egy részét lehetett azonosítani a most ismert elnevezésekkel. Egy néhány név most is használatos, mint például a Göncölszekér, de a szekér rúdját régebbi Ostorosnak nevezték. A Göncölszekérnek más magyar neve Benceszekér, Béresszekér, Illésszekere, Kincső, Szekérhuggy, Szent Péter szekere is volt.

Ha a Göncölszekér két alsó csillagát jobb felé ötször meghosszabbítjuk, akkor megláthatjuk a Sarkcsillagot. Ez a csillag pontosabban mutatja az északi irányt, mint az iránytű, és ebbe az irányba mutat a Föld forgási tengelye is. Emiatt történik az, hogy a Sarkcsillagot mindig látjuk és körülötte forog körbe az összes többi csillag. Hogy ezt a jelenséget őseink már rég ismerték, néhány régi elnevezés is bizonyítja: Bába matullája, Boldogasszon matullája, Fúrócsillag, Göncöltérítője, Szent Péter agara.

A többnyire nyáron látványosabb Tejútnak is több, régen használt nevét jegyezte le Lugossy József: Cigányok útja, Csörszárka, Ég útja, Éjjeli kegyelet, Fejérárok, Fejérköz, Hadak útja, Hajnalszakadék, Isten barázdája, Isten útja, Jézus útja, Kerek udvar, Lelkek útja, Országút, Részögembör útja, Szent Mihály útja, Szómás út, Tündérút. (Molnár Zoltán)

Kankalin

Amikor a hosszú tél után nagyon vágyunk már a virágos rét látványára, ennek ígéretét hozza a kankalin. Ki gondolná, hogy olyan nagy a kankalinrokonság, hogy akár ötszáz faj is e családba tartozik? S hát még a gyógyhatások de szer-teágazóak: használják köptetőként, vizelet-hajtásra, meghűléskor, szédülés és álmatlanság esetén. Főzik borban is, azt mondják, a vesekő nagy ellenszere ily módon felkínálva, bedörzsölőként pedig a reumatikus fájdalmakat csökkenti. A teakészítéshez a virágját kell felhasználni, mégis azt javaslom, száraztól szedd, csokorban, úgy add át édesanyának, és meglátod, a rejtett, fennebb fel nem sorolt gyógyhatása is megmutatkozik akkor.

Feladat:

.....

Légy figyelmes, mi az a rejtett gyógyhatás, ami akkor mutatkozik meg, amikor csokorban nyújtod át a kankalint édesanyának. Írd be ide a dobozba!

Bólogat az aranyvirág,
megnyitotta a kapuját
a tavaszi patika.
Recept nélkül leszedhető
és a leve lenyelhető
forralva.
Elmúlik a köhögés mert,
Légcsőtakarítógép
a virága.
A kobakod sem fáj tőle,
Égi kincs a beceneve
s reklámja.

Tamás Gyopár

Fenyőtoboz

Piros díszek pompáznak az ágon,
magasan, illatuk messze száll
csak messziről láthatod,
hogy virágzik a fenyves
az erdő tavaszi karácsonyán.
A fenyőtől tobozt, a tündértől vizet kérj
Gyűjtsd a tobozt dobozba,
Üvegbe tedd cukrozva,
Áztasd forrásvízben, érleld a napon.
Ha már piros a leve
húsítsd magad vele,
Ha karácsonytájt elkapnád az influenzát
Az erdei szörp tündérvárázzsal
köhögést csillapít fenyőaromával.

Tamás Gyopár

Feladat:

.....

Rajzolj le a dobozba
egy tobozt, aztán a
tobozba egy dobozt!

Tényleg olyan a fenyvesekben, mintha egy esztendőben kétszer lenne karácsony. Amikor tavasszal a fenyőn megjelennek a piros, majd zöldre, aztán barnára váltó tobozok, olyan, mintha valaki feldíszítette volna a fákat. Az illatos, szurkos pirula nem adja könnyen magát, legtöbbször az elérhetetlen magasságban lévő a legszebbek. De a fára mászás nem lehetetlen, főképp akkor, ha az apa felügyelete alatt történik. Érdeemes begyűjteni a piros tobozokat, mert torokfájás ellen a legjobb szirup készül belőlük. Aztán kalandnak sem utolsó, ha a családtagok együtt szerzik be a finomságokat, hogy majd télen, fogyasztásakor felidézzék a közös emlékeket. A tobozon kívül lehet gyűjteni az alsóbb ágakról fenyőújulásokat, ezekből is szirup készíthető szintén torokvédő erővel.

A varjúfélék kis családja

Csodálatra méltóak a madarak, mert míg az ember csak álmában, ők a valóságban is tudnak repülni. Sokszínű és sokféle a madárnemzetség, itt most csak a varjúfamília apraja-nagyját mutatjuk be. Olvasd örömmel, meglátod, eddig nem is sejtett információkkal bővítheted a tolasokról alkotott tudásodat.

A **szarka** (*Pica pica*) a varjúfélék (*Corvidae*) családjának egy tagja, faja. Szinte mindenhol megtalálható, kivételt képeznek a sűrű, zárt erdők. Sokszor lehet látni mezőgazdasági területek fölött repülve, amikor a napsütésben kéken-zölden irizáló tollai megvillannak. Nagy mestere a fészeképítésnek, mérnököket megszégyenítő munkája több évre szolgál lakhelyéül. S ki ne hallott volna a „tolvaj szarka” kifejezésről? Bár ennek valós alapját egyesek megkérdőjelezik,

az biztos, hogy ez alapján híres madár lett. Ügyességét és intelligenciáját pedig az is bizonyítja, hogy ő az egyetlen faj, mely képes felismerni a tükörképét.

A **csóka** (*Corvus monedula*) a varjúfélék családjának egy másik tagja. Kedveli az emberi jelenlétet, így lakhelyéül sokszor városi közeget választ, épületek zugaiba, tornyokba, padlásokra is szívesen készíti fészekét. Többek közt rovarokkal, gerinctelenekkel táplálkozik, de étrendjébe került a városi környezet miatt az emberi ételmaradék is. Mivel az emberi jelenlét hatására van rá, befolyásolja a táplálkozását, a csóka sem marad le, nevével helyet követel a katonaszótárban, hisz a katonai szlengben használják a csókát: a jó csóka jóra való, rendes személyt, az öregcsóka pedig öreg katonát jelent.

Csacsogó hangja könnyen felismerhető, pláne, ha csapatosan kezd el „csacsogni”.

A **dolmányos varjú** (*Corvus cornix*) szintén a varjúfélék népes családjának tagja. Gyakori madárunk, sok helyen találkozhatunk vele egész évben. Településeinkhez is kötött, sőt aktív tagja a társadalomnak, legalábbis szemetesek, szeméttelepek feltűrásában igen lelkes önkéntes. Azonban egy okos, intelligens madárról van szó, hisz családjának más tagjaihoz hasonlóan képes szerszámhasználatra, vagy egyéb dolgok megtanulására. Magyar nevét valószínűleg mintázata alapján kapta, hisz ránézésre valóban olyan, mintha egy dolmány lenne rajta, ami egy férfi posztó felsőruha megnevezése az elmúlt századokból.

A **holló** (*Corvus corax*) területileg a legelterjedtebb faj a varjúfélék családjában. Fészekének helyét nagyon körültekintően választja meg, sziklapárákányokra, nagyfeszültségű oszlopokra, nagy fák elágazásaira készíti. Intelligens családjához híven neki is jutott az értelemből, sőt nem is kevés, hiszen a madarak közül a holló rendelkezik a legnagyobb aggyal. Összetett problémamegoldó képességét is bebizonyította már a kutatóknak. A magyarok körében pedig igen híres, hisz Arany János költeményében Szilágyi Erzsébet egy hollóval küldte levelét Prágába fiának, Hunyadi Mátyásnak.

Sokan úgy gondolják, hogy csak a mezőgazdasági területek magjait fogyasztja és a városok melletti szeméttelpeken táplálkozik, pedig férgeket és kisemlősöket is eszik. Intelligencia tekintetében sem marad le társaitól,

A photograph of three black birds, possibly frigatebirds, standing in a field of tall, dry grass. The bird on the left is facing left. The bird in the center is facing right with its beak open. The bird on the right is facing right with its beak open. The background is a blurred green field. The image is framed by a thick green border.

- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület – <http://www.mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis>
- Hortobágyi Madárpark – <https://madarpark.hu/a-het-madardala-csoka-2014-09-08/>
- Romániai madárfajok adatbázisa – <http://adatbank.transindex.ro/madarak/?id=19>
- Prior, H., Schwarz, A., Güntürkün, O. (2008) Mirror-Induced Behavior in the Magpie (*Pica pica*): Evidence of Self-Recognition, *PLoS Biol* 6(8):e202. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.0060202>

[illegible]

Szakál Áron,
6 éves, Kolozsvár

Kiss Zselyke Boglárka,
9 éves, Sepsiszentgyörgy

Imre-Kedves Réka,
9 éves, Csíkszereda